

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2017

GESKIEDENIS: VRAESTEL I

NASIENRIGLYNE

Tyd: 2 uur

100 punte

Hierdie nasienriglyne is voorberei vir gebruik deur eksaminatore en subeksaminatore, wat 'n standaardisasievergadering moet bywoon ten einde te verseker dat die riglyne konsekwent geïnterpreteer word en gedurende die nasien van kandidate se skrifte toegepas word.

Die IEB sal nie enige gesprek van korrespondensie oor enige nasienriglyne voer nie. Daar word besef dat daar verskillende sienings oor sekere sake van beklemtoning van besonderhede in die riglyne kan wees. Daar word ook besef dat sonder die voordeel van die bywoning van 'n standaardisasievergadering, daar verskillende interpretasies van die toepassing van die nasienriglyne kan wees.

AFDELING A   BEREDENEERDE OPSTEL

Beantwoord enige **EEN** vraag uit hierdie afdeling.

'n Beredeneerde opstel wat bewys lewer van ontleding, interpretasie, verduideliking en argumentering word verlang. Dit moet ongeveer 800–900 woorde lank wees.

TEMA   ONAFHANKLIKE AFRIKA**VRAAG 1**

Met verwysing na die sosiale, ekonomiese en politieke beleide wat Julius Nyerere na onafhanklikheid in Tanzanië implementeer het, assessee krities of hy in staat was om sy doelwitte van gelykheid en selfstandigheid te behaal.

Nasieners moet ALLE argumente deur kandidate waar bewyse beduidend en geldig is, oorweeg en krediet daarvoor gee.

Konteks:

- Tanganjika onafhanklik van Brittanje in 1961 – verenig met Zanzibar in 1964 – Tanzanië
- Word gelei deur Julius Nyerere en *Tanganyika African National Union* (TANU)
- Post-onafhanklikheidskwessies
  - Beperkte opleiding vir amptenare
  - Steeds van Brittanje en buitelandse beleggings afhanklik
  - Land steeds grootliks op landbou aangewese
  - Kwessies van korrupsie in regering en burokrasie

Doelstellings:

- Gelyke gemeenskap – elimineer stamverwante skeidings
- Bevorder en ontwikkel ekonomie – regering behou beheer oor Tanzaniese ekonomie – selfonderhoudend
- Skep politieke instellings wat grootliks deelnemend is
- Bou 'n regverdige samelewing – bevry mense van ongelykhede; almal moet deel in voordele van ontwikkeling

Beleide:**ARUSHA-VERKLARING, 1967**

- Geanker in idee van gelykheid
  - Kondig 'n "Leierskapkode" aan – daarop gerig om korrupsie uit te roei en om verantwoordbare leiers en burokrate te skep – poog om goeie leierskap te verseker
- Ekonomiese selfstandigheid
- Assessering:
  - *Eenpartystaat* – hiërargiese leierskapstruktuur geskep
  - Tanganjika Rifles-*muitery* in 1964
  - Ekonomiese *mislukking* – Tanzanië nie selfstandig nie
  - Nasionale *eenheid* geskep
  - Onderwysstelsel gebruik as hulpmiddel vir *nasiebou*
  - Basiese dienste *verbeter*

AFRIKA-SOSIALISME

- Staatsbeheer oor produksie, verspreiding en vervoer
- Banke, versekeringsmaatskappye en groot maatskappye in buitelandse besit genasionaliseer
- Sommige privaateienaarskap, maar deur staatsinstellings beheer
- Afrika-Sosialisme fokus op:
  - Ontwikkeling van landelike gebiede – grond moet in gemeenskaplike besit wees/ bronne gedeel/leiers verkies, stel **UJAMAA** in
    - 'vryheid, gelykheid, eenheid'
    - Kollektivisering van landbou verpligtend, naamlik die hervestiging van mense in nuwe nedersettings en oordrag van grond aan gemeenskapsrade.
- Assessering:
  - Boere *huiwerig* om te kollektiviseer – lei tot gebruik van geweld
  - Swak *beplanning* en min koördinerings
  - Landbouproduksie daal – kos raak *skaars*
  - Genasionaliseerde maatskappye *bankrot*
  - Uitvoere *daal* – mielies moet ingevoer word
  - Geletterdheidsvlakke *neem toe*
  - Tekstielbedryf *geskep*
  - Landelike gesondheidsorg *verbeter*

Teen die 1990's was Tanzanië egter een van die armste Afrikalande en moes op buitelandse hulp staatmaak.

AFRIKANISASIE

- Tanzanië wou losbreek van Europese kulturele invloede – viering van Afrikakuns, dans en kulturele aktiwiteite
- Anneem van plaaslike taal as nasionale taal, naamlik Swahili
- Assessering:
  - Vertaling van Shakespeare in Swahili
  - Naamveranderings om Afrika-erfenis te weerspieël
  - Tradisionele kunsvorms *aangemoedig* en ondersteun, naamlik Makonde-maskers
  - Swahili-taal skep *sosiale samehorigheid*

OF

TEMA BURGERLIKE SAMELEWINGSPROTES 1950's TOT 1970's

VRAAG 2

Met verwysing na die doelwitte en optredes van die Burgerregtebeweging in die Verenigde State van Amerika vanaf 1955, assessee krities of segregasie en diskriminasie teen 1965 oorkom is.

Nasieners moet ALLE argumente deur kandidate waar bewyse beduidend en geldig is, oorweeg en krediet daarvoor gee.

Konteks:

- Segregasie en diskriminasie in VSA – rassewetgewing en houdings
- 'Jim Crow'-wette in die Suide – burgerregte van Afro-Amerikaners nie erken
- Rassegeweld – Ku Klux Klan optrede – ander geweld gepleeg

- Stig organisasie om te veg vir rassegelykheid – *National Association of Advancement of Coloured People* (1909) – *Congress of Racial Equality* (1942) – *Southern Christian Leadership Conference* (1957)
- Beperkte vordering, bv. *Brown vs Board of Education Topeka* (1954)

Doelstellings:

- Protesteer teen diskriminasie deur nie-gewelddadige weerstand
- Massa-aksie deur vreedsame weerstand: daag wetgewing en houdings uit – proteste, boikotte, sitstakings, kiesersregistrasie-veldtogte, optogte
- Integrasie van gemeenskap op alle vlakke

Optredes (1955–1965):

- 1955, Montgomery Busboikot
  - Rosa Parks weier om van sitplek te verskuif op bus in Montgomery, Alabama
  - Daad van verset lei tot haar inhegtenisneming en skuldigbevinding aan die verbreking van segregasiewette
  - *Montgomery Improvement Association* (MIA) gestig om busstelsel te boikot – Martin Luther King Jr. eerste president van MIA – boikot duur 'n jaar/busmaatskappy verloor 65% van winste
  - Hooggeregshof beslis teen *desegregasie* in Desember 1956
- 1957, Little Rock Nege
  - Hooggeregshof beslis *teen segregasie* van skole in 1954, skole in Suide bly gesegregeer as gevolg van *houdings en heersende waardes in die Suide*
  - Nege swart studente registreer by Central High School in Little Rock, Arkansas
  - Wit gemeenskap kwaad, beledigend – Nasionale Wag-beskerming aan swart studente verleen – Alabama goewerneur weier om hofuitsprake te gehoorsaam
  - Uitdaging vir Federale regering en Hooggeregshof – geen verandering in *Suidelike houdings* nie
- 1960, Greensboro
  - *Students Non-Violent Coordinating Committee* (SNCC) hou 'n 'sitstaking' by kostoonbank in Woolworths, Greensboro
  - Vier studente beledig en met gewelddadige aanvalle gekonfronteer
  - *Moedig* sitstakings in ander state aan
  - Ander proteste sluit 'knielbetogings'/'leesbetogings'/'speelbetogings'/'waadbetogings'/'swembetogings' in
  - *Segregasie en diskriminasie uitgedaag*
- 1960, James Meredith en Ole Miss' (Universiteit van Mississippi)
  - Meredith eerste swart student om by Universiteit van Mississippi te registreer as deel van *desegregasie* van opvoedkundige fasiliteite
  - Vergesel deur 500 Federale amptenare
  - Wit studente protesteer en val amptenare aan – 160 beamptes beseer – 5 000 troepe herstel orde
- 1961 – Vryheidsritte
  - CORE organiseer busritte vanaf Washington DC na die Suide om te protesteer teen segregasie van interstaatvervoer en openbare fasiliteite
  - Vryheidsryers aangeval en busse gebrand
  - Protes brei uit na treine en lughawens
  - Amerikaners *bewus maak van segregasie* in openbare vervoer – openbare protes dwing Kennedy Administrasie om geweld te beëindig en oorsake te ondersoek
  - Prokureur-Generaal R Kennedy gee *Interstate Commerce Commission* opdrag om *desegregasie af te dwing*

- 1963 (April), Birmingham-veldtog
  - SCLC begin met protes in Birmingham, Alabama – KKK-vesting – 17 swart kerke en huise gebombardeer van 1957–1962
  - Vrywilligers opgelei in nie-gewelddadige tegnieke – sitstakings en proteste gebruik
  - Polisiehoof Connor beveel gebruik van geweld, naamlik brandslange/traangas/porstokke/polisiehonde – 3330 mans, vroue en kinders gevange geneem
  - Intense mediadekking van protesaksies – aan Amerikaners gebeeldsend
  - Groot impak op besighede in Birmingham, stem in om kostoonbanke, kleedkamers en drinkfonteintjies te *desegregeer*
- 1963 (Augustus), Opmars na Washington DC
  - King en SLC organiseer 'n protesoptog na die Lincoln Memorial om Lincoln se Bevrydingsproklamasie te herdenk
  - Steun van uiteenlopende sektore van die samelewing
  - King se beroemde 'Ek het 'n droom'-toespraak
  - Kennedy stel 'n wet voor om diskriminasie te beëindig – Burgerregwet word in 1964 deurgevoer wat *segregasie* op grond van ras, kleur, geloof, geslag of nasionale oorsprong *verbied*
- 1964, Vryheidsomer
  - SNCC moedig kieserregistrasie in die Suide aan – vrywilligers uit die Noorde – 60 000 nuwe kiesers geregistreer
  - 'Vryheidskole' onderrig swart geskiedenis en basiese geletterdheid
  - Moord op drie aktiviste deur segregasioniste
  - Organiseer die Mississippi Freedom Democratic Party – verpolitiseer baie arm swartes in die staat, ontwikkel leiers – *skep bewustheid*
- 1965, Selma-Montgomery-optogte
  - Ten spyte van Federale *desegregasie*-wetgewing het min Afro-Amerikaners geregistreer om te stem – geweldige intimidasie van wit-oppergesag amptenare
  - SCLS organiseer veldtog in Alabama om aandag op diskriminasie te vestig – Birmingham berug vir rassisme en KKK-optrede – September 1963 vier swart kinders in bombardering van kerk gedood
  - Bekendstellings in Selma in Januarie 1965 – Sheriff Clark gebruik geweld en intimidasie om burgerregte-optogte en registrasie van Afro-Amerikaanse kiesers stop te sit
  - Drie optogte van Selma na Montgomery in Maart 1965 – gewelddadige reaksie van polisie en wit opponente
  - Johnson onderteken Stemregwet in 1965 wat *beperkings* op *kieserregistrasie* ophef

Kandidaat kan die groei van Black Power insluit as bewys van voortgesette diskriminasie, bv. Houdings het nie verander nie, maar dis nie nodig om detail te gee nie.

OF

TEMA BURGERLIKE WEERSTAND IN SUID-AFRIKA 1970's EN 1980's

VRAAG 3

Met verwysing na die hervormings wat P.W. Botha sedert die laat 1970's in Suid-Afrika implementeer het, assesseer krities of hy in staat was om teen 1989 sy doelwitte van blanke oorheersing en Nasionale Party-beheer te kon bereik.

Nasieners moet **ALLE** argumente deur kandidate waar bewyse beduidend en geldig is, oorweeg en krediet daarvoor gee.

Konteks:

- Apartheid steeds in plek teen 1980's
- Toename in weerstand na 1976 lei tot toename in onderdrukkende maatreëls in laat 1970's en 1980's
- Suid-Afrika onder toenemende binnelandse druk om apartheid te hervorm/uit te wis
  - Swart politieke organisasies/partye steeds verban
  - Politieke aktiviste staar inperkingsbevele of huisarres in die gesig
- Ekonomiese kwessies daag apartheidsregering uit
  - 1973 oliekrisis
  - Buitelandse beleggings en besighede in SA fyn dopgehou
  - SA ekonomie onder druk weens apartheidswetgewing

Botha se Doelstellings:

- 'Totale Aanslag. Totale Strategie'
  - Totale Strategie: militêre opbou/sensuur/verbanningsopdragte/detensies/nood-toestande/krygswet
- MAAR gepaardgaande met hervormingsmaatreëls in 'n poging om Nasionale Party-beheer te behou (naamlik wit oorheersing)
- Stabiliseer ekonomie – groei en ontwikkeling te midde van toenemende fiskale druk
- Wen steun van groeiende swart middelklas
  - 'Wen Hart en Verstand'
- Poog om interne protes met beperkte hervormings in toom te hou

Hervormings:

- **VAKBONDE** gewettig
  - Arbeid se eise vir verteenwoordiging – besighede benodig betroubare vorm van kommunikasie met werkers
  - Wiehahn Kommissie lei tot wetgewing van 1979
  - FOSATU (1979) – COSATU (1985) – verpolitiseerde vakbond
  - Snelle groei van lidmaatskap vanaf 1980's
  - Wettige vakbonde lei tot toename in industriële optrede – ekonomiese impak
  - Vakbondlede vra werkgewers om druk op regering uit te oefen om paswette af te skaf
    - Paswette teen 1986 herroep
  - Pogings om die mag van vakbonde te beperk, lei tot verdere optrede
    - Wegblyaksies en boikotte/Werkersdag-wegblyaksie – *'uitgebreide reeks stakings'*
  - *Ekonomiese impak beduidend* – 'Rubicon-toespraak' in 1985 lei tot grootskaalse disinvestering/verlies aan beleggings
    - NP behou beheer
- **DRIEKAMERPARLEMENT** ingestel
  - 1983 referendum lei tot Driekamerparlement in 1984
  - Drie rade in parlement (slegs Wit/Indiër/Kleurling-verteenwoordiging)
  - Wit beheer onder dekmantel van 'n poging tot veelrassige verteenwoordiging
  - Geen swart verteenwoordiging ('Bantustans' en Gemeenskapsrade)
  - *Toenemende protes teen die regering* – lei tot stigting van UDF
    - *Mobilisering van massas* – nasionale koördinerende deur UDF
    - Townships word 'onregeerbaar' – toename in militêre teenwoordigheid
    - NP behou beheer: wit oorheersing duidelik

- **WETGEWING**

- 'Klein apartheidswette' herroep
  - Regering *poog* om steun te werf
- Wet op Swart Plaaslike Owerhede (1982) deurgevoer
  - *Swart* gemeenskappe verkry plaaslike mag – beperkte mag
- Geen steun vir Wet op Swart Plaaslike Owerhede nie – gebrek aan legitimiteit en finansiële grondslag – verhoogde huurgeld – huurboikotte
- Swart raadslede beskou as meelopers en vermoor
- Herroeping van wetgewing lei nie tot steun vir die regering nie
- *Toenemende opstand teen die staat*
  - NP behou beheer

- **SWART MIDDELKLAS**

- Hervorming poging om 'hart en verstand' te oortuig
- Poging om 'n swart middelklas tot stand te bring wat 'hervormings' ondersteun
  - Wit oorheersing duidelik

- **TUISLANDE**

- Tuisland-onafhanklikheid vanaf 1960's 'TBVC' (Bantoe-selfregeringswet – Afsonderlike Ontwikkeling)
- Venda 'onafhanklik' 1979
- Ciskei 'onafhanklik' 1981
- 'Verwydering' van tuisland-'burgers' poog om 'regte' in tuislande te voorsien
- Geen internasionale erkenning van TBVC-state nie
  - NP behou beheer

- **TOWNSHIP ONTWIKKELING**

- Geld na townships vir infrastruktuurontwikkeling
- 'WHAM'
- NP behou beheer

- **ECC**

- Jong wit mans het NP-beheer uitgedaag met ECC

AFDELING B   UITGEBREIDE SKRYFSTUK

Beantwoord enige **EEN** vraag uit hierdie afdeling.

Die uitgebreide skryfstuk moet ongeveer 350–400 woorde lank wees. Gebruik jou eie kennis; jy mag ook na die stimulus verwys om die vrae te beantwoord.

TEMA   ONAFHANKLIKE AFRIKA**VRAAG 4**

Verduidelik die effek van Mobutu Sese Seko se sosiale en ekonomiese beleide op die Kongo/Zaire van 1965 tot 1997 deur die volgende vrae te beantwoord:

(a)   Hoekom het Mobutu Sese Seko sy sosiale en ekonomiese beleide van 1965 tot 1997 in die Kongo/Zaire implementeer?

- Mobutu neem beheer oor in 1965
- Burgerlike konflik in die Kongo van 1960 af – Omverwerping van Lumumba, Katanga-afskeidingskrisis
- Koloniale erfenis in die Kongo
  - Beperkte infrastruktuur
  - Bevolking swak opgelei – min mediese personeel/staatsamptenare onopgelei
  - Die Kongo verdeel deur stamkonflik
- Westerse invloed in die Kongo deur beheer van mynbedrywighede en banke

(b)   Watter sosiale en ekonomiese beleide het Mobutu Sese Seko van 1965 tot 1997 in die Kongo/Zaire implementeer?

- **NASIONALISERING** nl. '**ZAÏRENISASIE**' ('**ZAIRENISATION**') van nywerhede en plase
  - Die Kongo leen groot bedrae van buitelandse maatskappye om genasionaliseerde industrieë te finansier
- Buitelandse maatskappye beheer minerale – **grootliks uitgevoer, min voordeel vir mense**
- **AFRIKANISASIE**
  - Verander persoons- en plekname
    - Die Kongo – Zaïre/Joseph Mobutu na Mobutu Seso Seko
  - Westerse kleredrag verban
  - Westeringe deur plaaslike inwoners in staatsdiens/besighede vervang
- **MOBUTUÏSME**
  - Kultus van die persoonlikheid
  - Poging om land te verenig
- **DEKOLONISASIE** nl. '**AUTHENTICITÉ**'
  - Mobutu faseer beheer van onderrig deur sendingskole en godsdienstige ordes uit
    - Nuwe skole ná onafhanklikheidswording gestig
  - Poging om infrastruktuur, naamlik pad- en treinvervoerstelsel, te verbeter
  - 'Populêre kunste' aangemoedig – letterkunde/teater

(c) Wat was die suksesse en mislukkings van Mobutu Sese Seko se sosiale en ekonomiese beleide in die Kongo/Zaire?**Mislukkings:**

- Genasionaliseerde industrieë en plase **swak bestuur** – terug na privaat-eienaarskap
- Mineraalpryse daal – onvermoë om **buitelandse skuld** te vereffen
- **Inflasie** neem met 100% toe
  - **Afname in befondsing** vir gesondheidsorg/opvoeding/maatskaplike welsynsprogramme
- **Korrupsie** op alle vlakke van regering – **kleptokrasie**
- Staatsopvoeding **misluk**
  - **Gebreke aan bronne** – keer terug na kerkbeheerde opvoeding teen 1990's
- Infrastruktuur **gaan agteruit** – **negatiewe ekonomiese impak**
- Zaire **verdeel** deur stamstelsel

Suksesse:

- Die Kongo word Zaire – ander naamsveranderings geïmplementeer
- **Poging tot tegniese en bestuursvaardighede**
- **Trots** as Afrikane
- Hidroëlektriese skemas

OF**TEMA BURGERLIKE SAMELEWINGSPROTES 1950's TOT 1970's****VRAAG 5**

Verduidelik hoe die Vrouebevrydingsbeweging gepoog het om tradisie en vooroordeel in die Verenigde State in die 1960's en 1970's uit te daag deur die volgende vrae te beantwoord:

(a) Wat was die Vrouebevrydingsbeweging en wat was sy doelstellings?

- Teen 1960's is die rol van vroue steeds deur sosiale norme van post-Wêreldoorlog II gedefinieer
  - Vrouens en moeders – opvoedkundige geleenthede min en toegang tot werk beperk
  - Werk langer ure – laer besoldiging
  - Vaardighede ondermyn deur seksistiese houdings en seksuele teistering
- 1960's word protes-era – naoorlogse geslag daag houdings van vorige generasie uit
- 1963, *The Feminist Mystique* deur Betty Friedan argumenteer teen sosiale houdings 'gerieflike konsentrasiekamp' – lei tot vroue se bevrydingsbeweging
- 1964, Burgerregwet verbied geslagsgebaseerde diskriminasie
- Vrouebevrydingsbeweging streef na:
  - Erkenning van waarde van vroue
  - Veg vir vroue-/moederregte
  - Beëindiging van diskriminasie wat vroue gelyke werksgeleenthede ontsê
  - 'Bewusmaking'
  - Uitdaag van wette en diskriminasie deur regstelsel te gebruik

Verdeel in 2 groepe:

- NOV – het wit, middelklas intellektueles geteiken
- Vrouebevryding – jong, radikale vroue

(b) Hoe het die Vrouebevrydingsbeweging gepoog om tradisie en vooroordeel in die 1960's en 1970's in die Verenigde State uit te daag?

- 1966, Nasionale Organisasie vir Vroue (NOV) gestig deur Friedan om die Vrouebevrydingsbeweging te bevorder
- Vorm besprekingsgroepe om vroue aan te moedig om gevoelens en idees en maniere om die situasie te verander, uit te druk
- Drukgroep vir kindersorgsentrums en kraamverlof, gelyke betaling
- Dring slegs-mans klubs en kroeë binne – vrouebevryding
- Teiken 1968 'Mej. Wêreld-schoonheidskompetisie – laat 'n skaap paradeer en kroon dit Mej. Amerika – vrouebevryding
- Verbrand bra's en gooi sykouse/mode-items/grimering in asblikke – 'Vryheidsvullisdrom'
- Daag wette uit wat aborsie verbied – vrouebevryding
- Moedig die gebruik van die pil aan – vrouebevryding
- Persoonlik is polities
- Sommige vroue word lesbiërs

(c) Wat was die suksesse en mislukkings van die Vrouebevrydingsbeweging in 'n poging om tradisie en vooroordeel in die 1960's en 1970's in die Verenigde State uit te daag?

- **Groter bewusmaking** van vroueregte
- Gebruik hoë om te **veg** vir salarisverhogings en kindersorg
- Verkragtingskrisis-noodlyn in Washington DC in 1972
- Hooggeregshof **wettig aborsie** in 1973
- **Internasionale erkenning**, 1975 Wêreldwye forum oor vrouekwessies in VSA
- Radikale vrouegroepe (NYRW/WITCH, Redstockings) **vervreem** die liberales en gemeenskap
- NOV **beperkte sukses** omdat dit slegs wit, middelklas-vroue **verteenwoordig**
  - **Werkersklas**-vroue ervaar verdere diskriminasie as gevolg van sosiale status
  - Afro-Amerikaanse vroue moet **geslags- en ras**-kwessies aanspreek
  - Gay-vroue staar diskriminasie van ander vrouegroepe in die gesig
- Prestasies nie volgehou nie
- Vrouebevryding = te gefragmenteerd – verloor fokus
- Toegelaat tot weermag
- **ERA** nie bevorder nie
- "Equal Credit Opportunity Act, 1974" (Wet vir Gelyke Geleentheid vir Krediet)
- Verwagtings oor werk en huis in gemeenskap
- Idees versprei oorsee

OF

TEMA BURGERLIKE WEERSTAND IN SUID-AFRIKA 1970's EN 1980's**VRAAG 6**

Verduidelik hoe die Swartbewussynsbeweging gepoog het om die Apartheidstaat in die 1970's uit te daag deur die volgende vrae te beantwoord:

(a) Wat was die Swartbewussynsbeweging en wat was sy doelstellings?

Definisie:

- Beweging deur universiteitstudente begin = 'n houding van die verstand
- Swart Bewussynsbeweging (SBB) 'n omvattende term vir 'n aantal organisasies wat sedert vroeg 1970's gestig is om teen apartheidstaat te protesteer
- SBB daarop gemik om jongmense bewus te maak – vestig sin vir eiewaarde en vertroue – sielkundige bevryding
- SBB gebaseer op idees van Pan-Afrikanisme en Burgerregtebeweging & Swartmag-beweging in VSA
- Steve Biko was die leier

Doelstellings:

- Swart Suid-Afrikaners woon in staat van onderdrukking sedert vroeë 1960's, die sogenaamde 'Silent Sixties'
- Apartheidswetgewing gerig op beheer van nie-blanke bevolking
- Toenemende staatsbeheer – sensuur/polisiebeheer/verbanningsbevele/aanhoudings/militarisering van staat – gebrek aan menseregte
- SBB wou die manier verander waarop swart Suid-Afrikaners hulself beskou het en die geleentheid gee om hulself te bemagtig – 'swart trots' – verwerping van die term 'nie-blanke', neem term 'swart' aan
- SBB wou samewerking met wit liberale veelrassige organisasies beëindig
- SBB moedig trots in kultuur en erfenis aan – eenheid van alle swart Suid-Afrikaners
- Steve Biko speel 'n beduidende rol in ideevorming, naamlik *I Write What I Like*

(b) Hoe het die Swartbewussynsbeweging gepoog om die Apartheidstaat in die 1970's uit te daag?

- Biko by Natal Universiteit in 1960's – NUSAS beskou dat hul nie behoeftes van swart studente aanspreek nie – lei tot stigting van die Suid-Afrikaanse Studenteorganisasie (SASO) in 1968
- SASO versprei idees van SBB op universiteitskampusse – gebruik studenteraadfondse en sportbyeenkomste en studentebyeenkomste
- Suid-Afrikaanse Studentebeweging (SASM) in 1971 deur skoolleerders gestig – Bespreking van onderwyskwessies – *Thrust* gepubliseer – radikalisering van skoolleerders
- *Black People's Organisation* (BPO) in 1972 gestig – sambreelliggaam vir soortgelyke SBB organisasies (*Black People's Convention* – BPC)
  - *Swart Gemeenskapsprojek* (selfhelpskemas/ekonomiese koöperatiewe/geletterdheidsveldtogte/kulturele forums/gesondheidsprojekte 'Zanempilo'-klinieke)
- *Black Allied Workers Union* (BAWU) in 1973 gestig
  - Verwerp wit betrokkenheid – hernu stakingsbedrywighede – Durban en Oos-Rand – gee werkers selfvertroue om staat uit te daag

- Bevorder eiehelp – gebruik poësie en organiseer relevante simposiums
- Moedig gees van eenheid aan – los finansiële probleme van skoolgaande leerders op
- Skep bewustheid van SBB-idees – publiseer nuusbriewe en ander gedrukte media – groei van protesteater, bv. Mhloti Teater in Alexandra township
- Organiseer byeenkomste en protesoptogte – lei tot Soweto Opstand in 1976
- *Black People's Project* – politieke stem van SBB

(c) **Wat was die suksesse en mislukkings van die Swartbewussynsbeweging in sy poging om die Apartheidstaat in die 1970's uit te daag?**

Suksesse:

- SBB word 'n **massabeweging** – **ondermyn** apartheid
- Toesprake/publikasies **skep bewustheid** – moedig verwerping van apartheid aan
- SBB-werkers **opgesweep om te staak** – druk op die ekonomie
- Soweto Opstand in 1976 lei tot massaproteste dwarsdeur Suid-Afrika – blaas nuwe lewe in protesbeweging – **keerpunt** in Suid-Afrikaanse opstandgeskiedenis, *maar* lei tot **militarisering** van die staat
- AZAPO in 1978 gevorm – algehele verwerping van wit deelname aan die struggle
- Internasionale **bewustheid**

Mislukkings:

- Regering **verban** SBB sprekers – baie SBB leiers in ballingskap gedwing
- Leiers onder Terroristewet **aangehou**
- SASO op universiteitskampusse **verban**
- Biko in 1977 **vermoor**

Totaal: 100 punte

GENERIESE RUBRIEK VIR BEREDENEERDE OPSTEL

NB. 'n Opstel kan aspekte hê van verskillende kriteriumvlakke. Besluit by watter vlak dit inskakel deur te bepaal waar die meeste van die kriteria inpas. Oorweeg ook die vlak van die hoofindruk van die opstel.

	Ontwikkeling van argument Antwoord word oor algemeen gekenmerk deur ...	Bewyse Antwoord word oor algemeen gekenmerk deur ...	Skryfstyl Antwoord word oor algemeen gekenmerk deur ...	Struktuur Antwoord word oor algemeen gekenmerk deur ...	Hoofindruk
Vlak 7+ 90–100% 63–70	Argument word duidelik uiteengesit in inleiding en slot en deurgaans volgehou. Geen nuwe idees bekendgestel in inleiding nie. Grondige begrip van vraag. Moontlike bewys van ekstra oplees. Deurlopende helder logika.	Akkurate en relevante bewyse om argumente te motiveer. Kennis toon geen leemtes nie. (moenie penaliseer volgens 'n opgestelde lys feite nie.) Geen onnodige feite word lukraak bygevoeg nie. Geen onnodige herhaling nie.	Deurlopend formeel, vlot en akkuraat. Dikwels gekenmerk deur spesiale aanleg – interessant en maklik om te lees.	Duidelike inleiding, hoofdeel en slot.	Die vraag is volledig van begin tot einde beantwoord. Opstel is interessant, opwindend en logies. Die antwoord is so volledig as wat verwag kan word van 'n 18-jarige wat onder eksamen omstandighede skryf.
Vlak 7 80–89% 56–62	Werklik 'n goeie opstel. Argument word enduit volgehou in die inleiding, hoofdeel en slot. Helder begrip van die tydperk en die vraag. Miskien nie heeltemal dieselfde diepte of logika as die vorige vlak nie.	Ken duidelik die werk baie goed en het relevante en akkurate bewyse gebruik as motivering vir die antwoord.	Deurlopend formeel, vlot en akkuraat.	Duidelike inleiding, hoofdeel en slot.	'n Werklik goeie opstel met duidelike begrip vir die vraag en gemotiveer met akkurate, relevante bewyse, maar kom miskien kort aan die diepte en besondere skryfstyl van die vorige vlak.
Vlak 6 70–79% 49–55	Argument toon klein leemtes en/of sekere aspekte van die vraag word nie goed hanteer nie. Opstel is soms vertellend van aard met die fokus onduidelik.	Het wel 'n poging aangewend om die werk te leer. Daar kan dalk leemtes of gebrek aan genoegsame hantering van bewyse ten opsigte van die vraag voorkom, bv. verduidelik nie relevante kwessies en gebeure volledig nie.	Meesal formeel, vlot en akkuraat	Duidelike inleiding, hoofdeel en slot.	Kandidaat het 'n goeie poging aangewend om die werk te leer en het oor die algemeen 'n goeie begrip van die tydperk, maar sukkel dalk effens om hierdie kennis deurgaans toe te pas op die vraag. OF Kandidaat verstaan die vraag goed, maar daar is enkele belangrike leemtes in die bewys.

Vlak 5 60–69% 42–48	Kandidaat kan fokus sonder veel diepte lukraak byvoeg. OF Een aspek van die vraag is deeglik bespreek, maar ander uiters belangrike aspek(te) van die vraag kry min aandag.	Sluit akkurate en relevante bewyse in met enkele belangrike weglatings. OF 'n Gebrek aan verduideliking en begrip is merkbaar.	Oor die algemeen deurgaans vlot, formeel en akkuraat.	Inleiding, hoofdeel en slot aanwesig.	Vraag is redelik beantwoord maar ontbreek aan 'n mate van diepte van fokus en bewyse. Opstel is hoofsaaklik vertellend van aard, maar toon tog 'n mate van fokus. Daar is enkele leemtes in belangrike bewyse en ook enkele onakkuraathede in die grammatika.
Vlak 4 50–59% 35–41	Fokus is nie duidelik nie en/of is slegs sporadies. Daar is 'n mate van lukraak bygevoegde fokus teenwoordig. OF Een aspek van die vraag word bevredigend beantwoord, maar die ander uiters belangrike aspekte word byna geheel en al geïgnoreer.	'n Hoeveelheid goeie bewyse is teenwoordig, maar daar is tog belangrike weglatings. 'n Mate van oppervlakkige geselsery met herhaling van sekere bewyse kom voor.	Bevredigend in leesbaarheid en meesal vlot. Dalk soms informele en onakkurate gebruik van taal en sinsbou.	'n Poging om tog 'n inleiding, hoofdeel en slot in te sluit, maar sommige strukturele probleme kom voor, bv. slegs een of twee lang paragrawe.	Opstel toon 'n mate van begrip, maar het te veel leemtes in die kennis en daar is maar min sprake van fokus op die vraag. EN/OF Opstel het enkele struktuuroute. EN/OF Tekens van verwarring by die verstaan van die vraag en by die selektering en verduideliking van die bewyse.
Vlak 3 40–49% 28–34	Weinig pogings tot fokus – voeg nie eens fokuspunte lukraak by nie. OF Een aspek van die vraag word bevredigend hanteer, maar die ander uiters belangrike aspekte word geheel en al geïgnoreer.	'n Mate van akkurate en relevante bewyse word ingesluit, maar daar is ook belangrike weglatings.	Skryfstyl is swak. (Wees asb. versigtig om nie tweedetaalleeders te penaliseer nie). Opstel is moeilik om te lees met baie taalfoute.	Moontlik 'n swak poging tot strukturering, maar baie probleme, bv. inleiding is nie 'n paragraaf nie, net een paragraaf in die hoofdeel.	Die kandidaat verstaan nie regtig die spesifieke vraag of die relevante kwessies nie. Argument kort diepte. 'n Mate van relevante en akkurate bewyse in 'n poging om die vraag te beantwoord. Skryfstyl is simplisties alhoewel 'n poging tog aangewend word om die opstel te struktureer.
Vlak 2 30–39% 21–27	Kandidaat wend min poging tot fokus aan – voeg nie eens lukrake fokus by nie. Dalk hier en daar 'n vlugtige blik op geïmpliseerde fokus. OF Een aspek van die vraag word baie oppervlakkig beantwoord en die ander uiters belangrike aspekte word geheel en al geïgnoreer.	Bewyse sluit tekens van akkurate, relevante bewyse in, maar daar is groot en belangrike weglatings.	Skryfstyl is baie swak. (Wees versigtig om nie tweedetaalleeders te penaliseer nie). Opstel is baie moeilik om te lees met baie taalfoute en heelwat oppervlakkige herhaling.	Min of geen formele struktuur nie alhoewel tog enkele tekens van akkurate sinsbou.	Die kandidaat is baie swak. Sou miskien net die vorige Standaardgraad kon slaag. Hy/sy sukkel om oorsaak en gevolg, ooreenkoms of verskil, verskillende gesigspunte te sien en om geleerde inligting te onthou en toe te pas. Kandidaat kon dalk inligting verwar het, maar daar is hier en daar stukkies akkurate en relevante bewyse alhoewel dit nie veel met die vraag te doen het nie. Soek vir tekens van fokus (selfs al net onbewustelik).
Vlak 1 0–29% 0–20	Miskien vae tekens van geïmpliseerde fokus.	Geen tot baie min tekens van bewyse.	Baie swak skryfstyl.	Geen struktuur nie.	Die kandidaat het óf geen historiese begrip of vermoë nie, óf het byna geen poging aangewend om die werk te leer nie of om die vraag te verstaan nie. Daar is dalk af en toe vae verwysings na sommige relevante bewyse en baie vae geïmpliseerde fokus.

GENERIESE RUBRIEK VIR UITGEBREIDE SKRYFWERK

	Kennis van gebeurtenis/kwessie	Keuse van feitelike bewyse	Betekenis (slegs waar van toepassing)	Hoofindruk
Vlak 7+ 90–100% 27–30	Toon uitstekende kennis van die gebeure/kwessie. Het al die onderafdelings van vraag volledig beantwoord.	Keuse van korrekte feitelike bewyse is uitstekend.	Die betekenis van die gebeure/kwessie word verstaan en is goed weergegee.	Beste beantwoord onder gekontroleerde toestande. Geringe foute/leemtes diskwalifiseer kandidaat nie van 100% nie.
Vlak 7 80–89% 24–26	Toon 'n goeie kennis van die gebeure/kwessie. Het al die onderafdelings van die vraag baie goed beantwoord.	Keuse van korrekte feitelike bewyse is baie goed.	Die betekenis van die gebeure/kwessie word verstaan en goed weergegee.	Kan geringe foute toon en kan 'n paar leemtes hê, maar is oor die geheel 'n goeie antwoord.
Vlak 6 70–79% 21–23	Toon 'n goeie kennis van die gebeure/kwessie. Het meestal die onderafdelings van die vraag beantwoord.	Die meeste van die feitelike bewyse word voorsien.	Die betekenis van die gebeure/kwessie word verstaan en duidelik weergegee.	'n Voldoende antwoord met sommige leemtes. Sommige foute kom voor.
Vlak 5 60–69% 18–20	Toon 'n deeglike kennis van die gebeure/kwessie. Onderafdelings is nie goed beantwoord nie.	Korrekte feitelike bewyse word voorsien, maar daar kan sekere leemtes en weglatings wees.	Die betekenis van die gebeure/kwessie word verstaan en weergegee, maar met enkele leemtes in begrip of sommige weglatings.	Die vraag is beantwoord maar kort spesifieke besonderhede. Leemtes in kennis. Kan 'n bietjie vaag wees.
Vlak 4 50–59% 15–17	Toon 'n redelike kennis van die gebeure/kwessie. Onderafdelings is nie volledig beantwoord nie.	Sommige korrekte feitelike bewyse word voorsien, maar daar is leemtes en weglatings.	Die betekenis van die gebeure/kwessie word verstaan en bevredigend weergegee, maar met leemtes in begrip en/of belangrike weglatings.	Oor die algemeen 'n vae antwoord. Herhaling duidelik.
Vlak 3 40–49% 12–14	Toon sommige kennis van die gebeure/kwessie. Onderafdelings is swak beantwoord.	Feitelike kennis is gebrekkig met sommige foute. Daar is betekenisvolle leemtes en weglatings.	Die betekenis van die gebeure/kwessie word verstaan en op 'n beperkte wyse weergegee.	Toon skramse tekens van bewyse. Herhaling van dieselfde aspekte. Sommige foute.
Vlak 2 30–39% 9–11	Toon beperkte kennis van die gebeure/kwessie. Onderafdelings kwalik beantwoord.	Feitelike kennis is beperk en/of bevat ernstige foute. Betekenisvolle leemtes en weglatings.	Die betekenis van die gebeure/kwessie word kwalik verstaan of swak weergegee.	Baie min spesifieke detail. Baie herhaling. Groot foute.
Vlak 1 0–29% 0–8	Toon geen of uiters beperkte kennis van die gebeure/kwessie. Onderafdelings nie beantwoord nie of swak gedoen.	Feitelike kennis is uiters beperk met ernstige foute of is totaal verkeerd.	Die betekenis van die gebeure/kwessie is nie verstaan nie of uiters swak weergegee.	Die antwoord is van die onderwerp af en bevat min of geen feitelike inhoud nie. 'n Onvolledige antwoord.